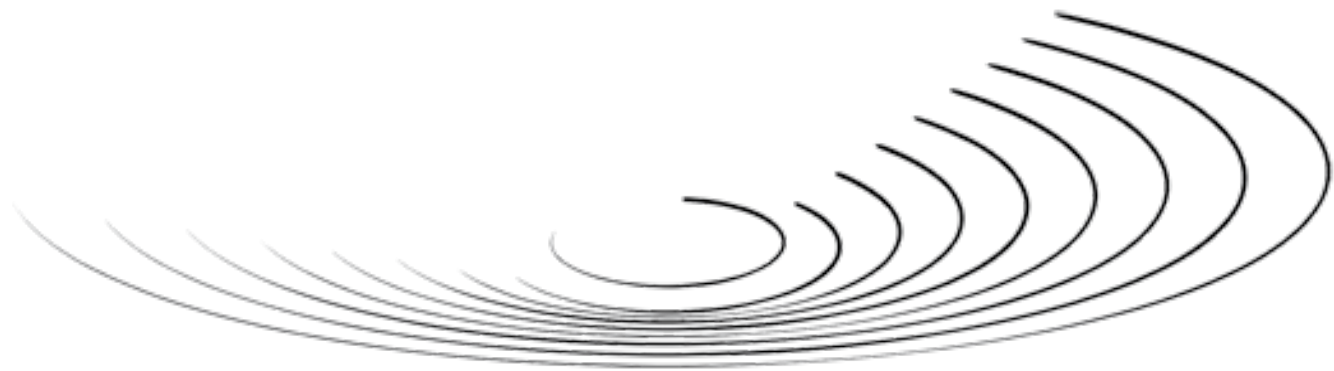

Αρχαίο Θέατρο Λάρισας

Περιφέρεια
Θεσσαλίας

Επιστημονική
επιτροπή

ΙΕ' Εφορεία Προϊστορικών
& Κλασικών Αρχαιοτήτων

Διάζωμα

Εκδόσεις «Διάζωμα»
Σειρά: Λευκώματα

Αρχαίο θέατρο Λάρισας

Επιστημονική επιμέλεια: Δ. Καραγκούνης, Α. Τζιαφάλλιας
Σελιδοποίηση: Κ. Τσιρίκος
Παραγωγή: Digiland
Επιμέλεια έκδοσης: Χ. Γ. Λάζος
Αθήνα, Σεπτέμβριος 2014

Copyright © 2014 Διάζωμα

ISBN 9999999999999999

Δ Ι Α Ζ Ω Μ Α

Μπουμπουλίνας 30, 106 82 Αθήνα
www.diazoma.gr

Περιεχόμενα

Αρχαίο θέατρο Λάρισσας

| 7

Το θέατρο κάτω από την πόλη

| 21

Η αρχή μιας νέας εποχής

| 25

Το μνημείο αποκαλύπτεται

| 30

*Ταύτιση, ταξινόμηση, επανατοποθέτηση
αρχιτεκτονικών μελών*

| 33

Οι εργασίες αποκατάστασης συνεχίζονται

| 38

Η αναγέννηση

| 44

Συμβολή στην εκπαίδευση

| 46

Οραματιζόμενοι το αύριο

| 50

Αρχαίο Θέατρο Λάρισας

Η αρχαία Λάρισα απλώνόταν όπως και η σημερινή στο ΒΑ τμήμα της θεσσαλικής πεδιάδας, στη δεξιά όχθη του Πηνειού ποταμού. Ειδικότερα, η αρχαία πόλη αναπτύχθηκε σ' ένα σημείο όπου ο Πηνειός -καθώς βαίνει από τα δυτικά προς τα ανατολικά- στρίβει κατά 90 μοίρες προς τα βόρεια για να χυθεί στο Αιγαίο πέλαγος διαμέσου της κοιλάδας των Τεμπών. Η πρώτη ιστορία της χάνεται μέσα στην πυκνή ομίχλη των θρύλων και των τοπικών μυθολογικών παραδόσεων.

Από αποσπασματικές πληροφορίες των αρχαίων φιλολογικών πηγών και κυρίως από αρχαιολογικές μαρτυρίες πληροφορούμαστε ότι από το τέλος του 7ου αιώνα π.Χ. η αρχαία Λάρισα είχε το προβάδισμα ανάμεσα στις άλλες θεσσαλικές πόλεις και επικράτησε απόλυτα σε μεγάλη έκταση της εύφορης θεσσαλικής πεδιάδας. Εξαιτίας της μεγάλης οικονομικής ακμής της διαδραμάτισε πρωταρχικό ρόλο στην πολυτάραχη ιστορία της Θεσσαλίας.

Ιστορικά στοιχεία

Από την αρχαιότητα πληροφορίες για το αρχαίο θέατρο της Λάρισας μας δίνει μόνο μία αποσπασματική επιγραφή του πρώτου μισού του 2ου αιώνα π.Χ. που βρέθηκε στην πόλη. Πρόκειται για ένα κείμενο το οποίο περιλαμβάνει μια δικαστική απόφαση. Στο σκεπτικό της απόφασης αναφέρεται για πρώτη φορά το αρχαίο θέατρο ως σταθερό ορόσημο για τον καθορισμό των ορίων ενός ιδιωτικού κτήματος κοντά στον Πηνειό ποταμό. Έτσι μας δίνει τη δυνατότητα να έχουμε ένα στοιχείο ante quem για τη χρονολόγηση της κατασκευής του.

Σημαντικά αρχαιολογικά στοιχεία συνηγορούν ότι στο αρχαίο θέατρο συνεδρίαζε τόσο η εκκλησία του Δήμου της πόλης που ονομαζόταν Αγορά, όσο και η

διοίκηση του ομόσπονδου κράτους των Θεσσαλών, του περίφημου Κοινού των Θεσσαλών. Ονόματα «Συνέδρων» αντιπροσώπων των πόλεων-κρατών που συμμετείχαν στην ομοσπονδία των Θεσσαλών αναγράφονται πάνω στα εδώλια του αρχαίου θεάτρου. Έτσι γνωρίζουμε τους αντιπροσώπους της αρχαίας Τρίκκης, των πόλεων της Περραιβικής Τρίπολης, της Γυρτώνης, της Υπάτης, της Φάλλαννας, της Κραννώνος, της Μητρόπολης, της Σκάρφειας και άλλων.

Στις συνεδριάσεις αυτές του Κοινού των Θεσσαλών στο αρχαίο θέατρο λαμβάνονταν πολύ σοβαρές αποφάσεις που αφορούσαν θέματα αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής. Επίσης επιλαμβάνονταν υποθέσεων καθορισμού των γεωγραφικών ορίων των επί μέρους πόλεων / κρατών καθώς και ζητημάτων κοινής λατρείας στα πανθεσσαλικά ιερά. Οι αποφάσεις / ψηφίσματα του Κοινού των Θεσσαλών γράφονταν σε λίθινες στήλες, οι οποίες στήνονταν στις παρόδους και στο προσκήνιο του αρχαίου θεάτρου. Από τον αριθμό των αποφάσεων αυτών που έχουν βρεθεί στις ανασκαφές, συμπεραίνεται ότι οι συνεδριάσεις των αντιπροσώπων των Θεσσαλικών πόλεων στην έδρα του Κοινού, στη Λάρισα, πραγματοποιούνταν σε τακτά χρονικά διαστήματα στο αρχαίο θέατρο της πόλης. Αποτελούσε δηλαδή το λαμπρό μνημείο το επίσημο βουλευτήριο του Κοινού των Θεσσαλών.

Στα νεώτερα χρόνια πρώτη αναφορά έχουμε από τον περιηγητή Ussing, ο οποίος επισκέφθηκε την τουρκοκρατούμενη Λάρισα το 1846 και σε σχετικό σύγγραμμά του, που εκδόθηκε το 1857, περιέγραψε τις κερκίδες του αρχαίου θεάτρου. Από όσο μπορούμε να κατανοήσουμε την περιγραφή του Ussing, τότε πρέπει να ήταν ορατές μερικές σειρές εδωλίων του επιθεάτρου και του κυρίως θεάτρου.

Αργότερα αναφέρθηκαν σ' αυτό και άλλοι περιηγητές και ιστορικοί. Ο πιο αξιόλογος απ' αυτούς, ο γιατρός Νικόλαος Γεωργιάδης στο σημαντικό έργο του *Θεσσαλία*, μας δίνει μια πολύτιμη πληροφορία, για το αρχαίο θέατρο, η οποία επιβεβαιώθηκε από τις ανασκαφικές έρευνες. Αναφέρει συγκεκριμένα ότι ένα μέρος του κοίλου και της σκηνής ήταν ορατά το 1860 όταν ήρθε για πρώτη φορά στη Λάρισα. Το 1875, στη δεύτερη επίσκεψή του, το μνημείο πλέον είχε επιχωθεί και δεν φαινόταν πια σχεδόν τίποτα, εκτός από μερικές κερκίδες του επιθεάτρου.

Οι ανασκαφές έδειξαν ότι οι τεράστιες επιχώσεις του κοίλου αποτελούνταν από κρημνίσματα σπιτιών, ωμές πλίνθους και κεραμίδια στέγης. Σύμφωνα με τα αρχεία του Εθνικού Αστεροσκοπείου το 1868 ένας μεγάλος σεισμός σάρωσε την Λάρισα και φαίνεται ότι τα ερείπια των πλινθόκτιστων σπιτιών μεταφέρθηκαν και απορρίφθηκαν στον χώρο του μνημείου. Όσο το θέατρο ήταν ορατό έγινε σε διάφορες εποχές συστηματική λιθοθηρία σ' ορισμένα τμήματά του για εξαγωγή οικοδομικού υλικού. Η αποξήλωση ορισμένων τμημάτων του ολοκληρώθηκε μετά την απελευθέρωση της Θεσσαλίας το 1881. Στο επιχωσμένο πλέον θέατρο κατασκευάστηκαν ισόγειες κατοικίες και καταστήματα με ρηχές θεμελιώσεις μιν, αλλιά πολύ βαθείς σηπτικούς βόθρους, αρκετοί από τους οποίους τραυμάτισαν τα μάρμαρα. Μέχρι το 1950 λοιπόν οι ζημιές που προκλήθηκαν στο μνημείο από τις οικοδομές που κατασκευάστηκαν πάνω σ' αυτό ήταν μέτριες. Μετά τη δεκαετία αυτή και ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του 1960, οι βλάβες έγιναν πάρα πολύ σοβαρές με τις νέες οικοδομές που ανεγέρθηκαν στη θέση των παλιών.

Οικοδομές και το ιστορικό ρολόι της Λάρισας.

Το ιστορικό των ανασκαφών

Οι ανασκαφές για την αποκάλυψη του αρχαίου θεάτρου της Λάρισας έχουν μια μακρόχρονη ιστορία. Το 1910 ο τότε Έφορος Αρχαιοτήτων Θεσσαλίας Απόστολος Αρβανιτόπουλος ανέσκαψε ένα τμήμα της σκηνής σε μικρό οικόπεδο το οποίο από τότε είχε απαλλοτριώσει και περιφράξει. Η ανασκαφική έρευνα έδειξε ότι το τμήμα αυτό δεν ήταν το προσκήνιο, αλλά η ίδια η σκηνή. Το 1968 εκσκαφή θεμελίων για την ανέγερση οικοδομής στο οικόπεδο Αικατερίνης και Ηλία Γκαράνη αποκάλυψε ένα τμήμα του κοίλου. Η τότε Εφορεία Αρχαιοτήτων Βόλου είχε ανασκάψει το οικόπεδο αυτό και είχε αποκαλύψει τρεις κερκίδες, από τις οποίες η μία είχε δεκατέσσερις σειρές εδωλίων. Το οικόπεδο αυτό κτίστηκε το 1970, με άδεια ελαφράς διόροφης οικοδομής και έτσι τα μαρμάρια εδώλια εγκλιωβίστηκαν μέσα στα θεμέλια. Τελικά η οικοδομή αυτή, αφού απαλλοτριώθηκε, κατεδαφίστηκε το Δεκέμβριο του 1981 και οι κερκίδες του αρχαίου θεάτρου, λαβωμένες από τα σίδερα και το μπετόν, εν μέρει ξαναήρθαν στην επιφάνεια.

Από το 1977 άρχισε από την ΙΕ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Λάρισας μια συστηματική προσπάθεια για τη σταδιακή αποκάλυψή του. Το ίδιο έτος ανασκάφηκε και απαλλοτριώθηκε ένα μικρό οικόπεδο, όπου αποκαλύφθηκε το δυτικό πέρας της σκηνής. Το 1982 και 1983 αποκαλύφθηκε ένα μεγάλο τμήμα του κοίλου μέσα στο χώρο των πρώην Στρατιωτικών Αρτοποιείων, τα οποία παραχωρήθηκαν από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας στο ΥΠΠΟ για την συνέχιση των ανασκαφών. Τα λιθόκτιστα κτήρια επισκευάστηκαν και χρησιμοποιούνται έως και σήμερα ως αρχαιολογικές αποθήκες και εργαστήρια συντήρησης.

Η πρώτη μεγάλη κλίμακας απαλλοτρίωση άρχισε το 1988 και ολοκληρώθηκε το 1990. Απαλλοτριώθηκαν μια πεντάροφη πολυκατοικία και οκτώ ακόμη οικοδομές. Τα ακίνητα αυτά κατεδαφίστηκαν το 1992. Μετά από απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου αποφασίστηκε και η κατεδάφιση του ωρολογίου της πόλης, καθόσον μετά την απομάκρυνση των οικοδομών δημιουργήθηκαν στατικά προβλήματα σ' αυτό και υπήρξε μεγάλος κίνδυνος κατάρρευσής του. Στο χώρο του μνημείου υπήρχε και το εγκαταλειμμένο κτήριο του παλιού επισκοπικού μεγάρου. Ο Δήμος ανέλαβε την ευθύνη και το κατεδάφισε με δικές του δαπάνες.

Το 1997 συντελέστηκε η δεύτερη φάση μεγάλης απαλλοτρίωσης δέκα ακόμη ακινήτων. Τα ακίνητα αυτά κατεδαφίστηκαν το α΄ τρίμηνο του 1998. Επίσης αφαιρέθηκαν τα θεμέλια της οικοδομής Γκαράνη, που κτίστηκε το 1970.

Το Σεπτέμβριο του 1999 ολοκληρώθηκε η τρίτη φάση απαλλοτρίωσης δύο ακόμη ακινήτων τα οποία κατεδαφίστηκαν το Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς. Το 1999 το έργο εντάχθηκε στο Β΄ Κ.Π.Σ. με προϋπολογισμό 100.000.000 δρχ. Πραγματοποιήθηκαν εργασίες απομάκρυνσης κρημνισμάτων οικοδομών από τον ευρύτερο χώρο του αρχαίου θεάτρου με μηχανικά μέσα αλλά και με τα χέρια.

Το 2002 το έργο εντάχθηκε στο Γ΄ Κ.Π.Σ. με αρχικό προϋπολογισμό 4.402.054,29 € και τελικό 6.107.534,58 €.

Πραγματοποιήθηκαν οι παρακάτω εργασίες:

- Αποκαταστάσεις και συντηρήσεις αρχιτεκτονικών μελών, μικροστερεώσεις τμημάτων επιθεάτρου, αποτύπωση / τεκμηρίωση υπάρχουσας κατάστασης και εκπόνηση μελετών.

- Ενοικίαση και εγκατάσταση ανυψωτικού μηχανήματος.

- Αποκατάσταση των επιμέρους τμημάτων του αρχαίου θεάτρου και διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου.

- Απαλλοτριώσεις.

- Εργασίες στην οδό Βενιζέλου.

- Τεκμηρίωση / συντήρηση αρχιτεκτονικών μελών οδού Βενιζέλου.

- Εργασίες συντήρησης, αποκατάστασης κλιμακίδων του κυρίως θεάτρου και του επιθεάτρου, εργασίες αποκάθλιψης, συντήρησης δυτικής παρόδου.

Στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ το έργο « Συντήρηση / αποκατάσταση και ανάδειξη Α΄ Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας Δ΄ φάση» εντάχθηκε αρχικά με προϋπολογισμό 1.500.000,00 €. Ειδικότερα προβλέπεται να πραγματοποιηθούν εργασίες που έχουν στόχο την άμεση σταθεροποίηση και εξυγίανση της επιφάνειας των μαρμάρινων, όσο και των πώρινων μελών που βρίσκονται στο χώρο του κυρίως θεάτρου, του σκηνικού οικοδομήματος, καθώς και στο χώρο των διασπάρτων. Οι προτεινόμενες εργασίες συντήρησης αναστρέφουν την ετοιμορροπία την οποία παρουσιάζουν τα αρχιτεκτονικά μέλη λόγω της ασυνέχειας των επιφανειών.

Επιπλέον θα πραγματοποιηθούν οι παρακάτω εργασίες με στόχο την καλύτερη προβολή, αναγνωσιμότητα και ανάδειξη του μνημείου:

- Αποκατάσταση του χώρου πλησίον της δυτικής παρόδου του θεάτρου με την δημιουργία πρανούς ύστερα από την απομάκρυνση των θεμελίων των οικοδομών που κατεδαφίστηκαν στο πλαίσιο του Γ΄ ΚΠΣ και στη συνέχεια επιχωμάτωση.

- Τοποθέτηση ενημερωτικών πινακίδων κατά μήκος της εισόδου επί της οδού Μητροπολίτου Αρσενίου και περιμετρικά του μνημείου.

- Παραγωγή έντυπου οδηγού του μνημείου.

- Αεροφωτογράφιση του μνημείου στο σύνολό του καθώς και των επιμέρους τμημάτων του.

Στο πλαίσιο αύξησης του προϋπολογισμού του έργου στα 3.000.000,00€ περιλαμβάνονται:

- Ενοικίαση γερανοφόρων οχημάτων.

- Τελική σταθεροποίηση του πρανού στο βορειο-ανατολικό τμήμα του επιθεάτρου.

- Εργασίες διαμόρφωσης νέων βαθμίδων και συμπλήρωσης υπαρχόντων βαθμίδων.

- Εργασίες προσβασιμότητας κοινού και ΑΜΕΑ με κατασκευή κλίμακας καθόδου και αναβατορίου από τον πεζόδρομο της οδού Βενιζέλου.

Το μνημείο

Το αρχαίο θέατρο της Λάρισας, στο οποίο χωρούσαν πάνω από 10.000 θεατές, κατασκευάστηκε στο πρώτο μισό του 3ου αιώνα π.Χ. στα χρόνια του βασιλιά της Μακεδονίας Αντίγονου Γονατά. Λειτουργήσε περίπου έξι αιώνες, μέχρι το τέλος του 3ου ή τις αρχές του 4ου αιώνα μ.Χ., οπότε και διακόπηκε απότομα η λειτουργία του. Μετά από ισχυρό σεισμό που σημειώθηκε στη Λάρισα του 7ου αιώνα μ.Χ. κατέρρευσε ένα μεγάλο μέρος του επιθέατρου και ο δεύτερος όροφος της σκηνής, μέσα στο εσωτερικό της ορχήστρας.

Κοίλο του αρχαίου θεάτρου της Λάρισας αποτελούσε η ίδια η πηλαγιά του λόφου «Φρούριο», η οποία είχε διαμορφωθεί σε αναβαθμούς για την τοποθέτηση των εδωλίων. Στο μέσον περίπου του κοίλου είχε δημιουργηθεί περιμετρικά ένας διάδρομος πλάτους 2,00 μέτρων, το **διάζωμα**, που χρησίμευε για την άνετη διακίνηση των θεατών. Είναι στρωμένος με μεγάλες πλάκες λευκού μαρμάρου, οι οποίες πατούν πάνω σε ογκώδεις πωρόλιθους. Χώριζε το μνημείο σε επιθέατρο και κυρίως θέατρο.

Το **επιθέατρο** είχε την ακόλουθη δομή: στο σημείο επαφής με το διάζωμα κατασκευάστηκε ένας ισχυρός αναλημματικός τοίχος ο οποίος στην κύρια όψη του, είχε επένδυση από λιθόπλινθους λευκού μαρμάρου. Το κάτω τμήμα του τοίχου κοσμεύεται με λέσβιο κυμάτιο. Στην αρχαιότητα το επιθέατρο θα είχε είκοσι κλίμακες ανόδου, είκοσι δύο κερκίδες και δεκαπέντε σειρές εδωλίων. Το επιθέατρο στα πέρατά του δεξιά – αριστερά δεν κάλυπτε το συνολικό εύρος του κυρίως θεάτρου, αλλά ήταν περιορισμένο κατά 2,00 μέτρα.

Το **κυρίως θέατρο** χωριζόταν με δέκα κλίμακες ανόδου σε έντεκα κερκίδες, με εικοσιπέντε σειρές εδωλίων, εκ των οποίων η πρώτη ανήκε στη σειρά των προεδριών. Τα εδώλια πατούν πάνω σε σχιστολιθικές υποδομές και έχουν επιμελημένη εργασία λιάξευσης τόσο στα μέτωπα, όσο και στην άνω επιφάνειά τους, όπου υπάρχει εγκοπή που χρησίμευε για να πατούν τα πόδια των θεατών των υπερκείμενων σειρών.

Την **ορχήστρα**, διαμέτρου 25,5 μ., περιτρέχει κτιστός αποχετευτικός αγωγός για την απομάκρυνση των ομβρίων υδάτων. Είναι καλυμμένος και κατασκευασμένος με μαρμαρίνες πλάκες, οι οποίες φέρουν επιμελημένη εργασία λιάξευσης. Ο **αγωγός** διαπερνά τη θεμελίωση του σκηνικού οικοδομήματος με δύο εξόδους νότια των ακριανών δωματίων αυτής. Βρίσκεται σε άριστη κατάσταση διατήρησης.

Οι **πάροδοι** με τους αναλημματικούς τοίχους σώζονται σε άριστη κατάσταση. Είναι κατασκευασμένοι από λιθόπλινθους λευκού μαρμάρου με αριστοτεχνική εργασία λιάξευσης και διαμορφώνονται κλιμακωτά προς τα έξω με βαθμίδες ίσης εξοχής.

Οι δρόμοι των παρόδων ήταν μαρμαροστρωμένοι γιατί δεν λειτουργούσαν μόνον ως πάροδοι του θεάτρου, αλλά συνδέονταν άμεσα με τους μεγάλους πομπικούς δρόμους.

Ο δρόμος της δεξιάς παρόδου επικοινωνούσε με το δεύτερο αρχαίο θέατρο και στη συνέχεια με την κύρια έξοδο της Λάρισας προς τη Φάληνα και τη Οησσόνα, από την ξύλινη γέφυρα του Πηνειού ακριβώς απέναντι από το σημερινό Τεχνικό Επιμελητήριο.

Ο δρόμος της αριστερής παρόδου επικοινωνούσε

Ο αγωγός

Η ορχήστρα

Ο δυτικός αναθηματικός τοίχος

με τον μαρμαροστρωμένο δρόμο που βρέθηκε πριν από λίγα χρόνια σε ιδιωτικό οικόπεδο στη γωνία των οδών Ρούσβεϊτ και Κύπρου. Ο λαμπρός αυτός δρόμος ξεκινούσε από την ιερή περιοχή της πλατείας Ταχυδρομείου, έβαινε παράλληλα με τη σημερινή οδό Ερμού και Πανός και κάπου εκεί στην αρχή της οδού Φιλελλήνων και Βενιζέλου έστριβε απότομα προς την αριστερή πάροδο του θεάτρου. Εξαιτίας αυτού είναι ιδιαίτερως σημαντική και η απαλλοτριώση των καταστημάτων που βρίσκονται σε επαφή με το θέατρο από την ανατολική πλευρά του.

Ο *αναλημματικός τοίχος της δεξιάς παρόδου (δυτικός αναλημματικός)* αποκαλύφθηκε σε μήκος 40,86, ύψος 4,50 και πλάτος 3,55 μέτρων. Πάνω του σώζεται τμήμα του αναλημματικού τοίχου του επιθέατρου. Στην κύρια όψη του φαίνονται ίχνη των βαθμίδων της κλίμακας ανόδου προς το επιθέατρο. Νότια του δυτικού αναλημματικού του κυρίως θεάτρου και σε επαφή μ' αυτόν, εντοπίστηκε, τον Ιούνιο του 2006, κατά την υλοποίηση του υποέργου εκσκαφής οδοστρώματος της οδού Βενιζέλου, η μνημειώδης *κλίμακα* που οδηγούσε στο διάζωμα. Σώζονται οι τρεις πρώτες βαθμίδες της και πιθανότατα ένα πλατύσκαλο. Η κλίμακα αυτή εφάπτεται του νοτίου μετώπου του δυτικού αναλημματικού τοίχου (της κύριας όψης του δηλαδή) από βορρά. Νότια και ανατολικά πλαισιώνεται από μαρμαρινούς λιθοπλίνθους πολύ καλά λαξευμένους. Στο δυτικό τμήμα της κλίμακας, όπου και σώζονται οι τρεις πρώτες βαθμίδες, που όπως φαίνεται είναι η αρχή της, ο μαρμαρινός λιθοπλίνθος καταλήγει σε πεσό παραστάδας που στο κάτω μέρος του διακοσμείται με κυμάτιο. Στην κύρια όψη του δυτικού αναλημματικού του κυρίως θεάτρου και στο τμήμα, εντοπίζονται ίχνη επτά βαθμίδων. Η ίδια αυτή κλίμακα συμπεραίνουμε ότι συνεχιζόταν προς τα πάνω από τα

Ο δυτικός αναλημματικός τοίχος

Η κλίμακα

ίχνη δέκα βαθμίδων που αποκαλύφθηκαν στην κύρια όψη του αναθηματικού του επιθεάτρου.

Ο *αναθηματικός τοίχος της αριστερής παρόδου (ανατολικός αναθηματικός)* αποκαλύφθηκε σε μήκος 24,75, πλάτος 3,55, ύψος 3,16 μέτρων και χάνεται κάτω από τα καταστήματα της ανατολικής πλευράς του θεάτρου που εφάπτονται του ανασκαφικού γηπέδου. Με το πέρας των αναθηματικών τοίχων στα δύο άκρα της ορχήστρας κλείνει και το άνοιγμα του πετάλου του θεάτρου.

Ο ανατολικός αναθηματικός τοίχος

Η *σκηνή* είναι το καλύτερα διατηρημένο τμήμα του μνημείου. Είναι στην ουσία ένα αυτοτελές, μεγαλοπρεπές οικοδόμημα που αποτελείται από τέσσερα δωμάτια με τρεις εισόδους ανάμεσά τους. Τα δύο μεσαία δωμάτια που επικοινωνούν μεταξύ τους λειτουργούσαν ως χώροι ένδυσης των ηθοποιών και θέσης του δραματουργού. Τα δύο ακριανά που φέρουν είσοδο στη νότια πλευρά τους λειτουργούσαν ως σκευοθήκες. Με βάση την αρχαιολογική έρευνα η σκηνή έχει τρεις κύριες οικοδομικές φάσεις. Η πρώτη ανάγεται στο πρώτο μισό του 3ου αιώνα π.Χ. και είναι σύγχρονη με την κατασκευή του κοίλου και των αναλημματικών τοίχων. Τα τέσσερα δωμάτια ήταν κατασκευασμένα με λαξευτούς πωρόλιθους, που προέρχονται από τα αρχαία λατομεία στη θέση «Κριντήρι» Τυρνάβου.

Στη δεύτερη φάση της, πρώτο μισό του 2ου αιώνα π.Χ., μπροστά από το σκηνικό οικοδόμημα, προς την πλευρά της ορχήστρας, κατασκευάστηκε μια κιονοστοιχία, το *προσκήνιο*. Αποτελείται από έξι παραστάδες και έξι μονολιθικούς δωρικούς ημικίονες σε παράταξη οι οποίοι πατούν πάνω σε ευθυντηρία από μαρμάρινους λιθόπηλινθους. Πάνω στους δωρικούς ημικίονες και πεσσούς στηριζόταν ο δωρικός θριγκός ο οποίος ήταν τοποθετημένος δρομικά, παράλληλα προς τη σκηνή, και κατά διαστήματα έμπαιναν κάθετα μετέωροι θράνοι που συνέδεαν την κιονοστοιχία με τον μπροστινό τοίχο της σκηνής. Για την ασφαλή αντιστήριξη των μετέωρων θράνων ενισχύθηκε ο μπροστινός τοίχος της σκηνής με μία εσωτερική σειρά πωρολίθων. Το προσκήνιο είχε τρεις εισόδους στον ίδιο άξονα με τις εισόδους της σκηνής.

Η τρίτη οικοδομική φάση της σκηνής χρονολογείται στα χρόνια του αυτοκράτορα Οκταβιανού Αύγουστου (28 π.Χ. – 14 μ.Χ.) και του διαδόχου του Τιβερί-

ου (14 μ.Χ. – 31 μ.Χ.). Τιμητικές επιγραφές προς τιμήν και των δύο αυτοκρατόρων βρέθηκαν πάνω στα μέτωπα των γείσων του δωρικού θριγκού της σκηνής.

Την περίοδο αυτή αφαιρέθηκε η μπροστινή σειρά των πωρολίθων των πλαινών δωματίων και αντικαταστάθηκε με μαρμάρινη επένδυση.

Προστέθηκαν επίσης στην πρόσοψη συμφυείς μαρμάρινοι δωρικοί ημικίονες με δωρικά ημικιονόκρανα και στις γωνίες λαξεύτηκαν τέσσερις πεσσοί. Το μάρμαρο αυτό, όπως και του επιθεάτρου, του κυρίως θεάτρου και των παρόδων, προέρχεται από το αρχαίο λατομείο του Δημοτικού Διαμερίσματος «Καστρί» Αγιάς.

Κατά την εκσκαφή τμήματος του οδοστρώματος της οδού Βενιζέλου (Ιούλιος-Αύγουστος 2006) αποκαλύφθηκε στρώμα πώρινων δωρικών κιόνων, νότια της σκηνής, που ανήκαν σε στοά σύγχρονη με την πρώτη φάση της κατασκευής.

Αθανάσιος Τζιαφάλλιας
Αρχαιολόγος, Επίτιμος Έφορος Αρχαιοτήτων,
Πρόεδρος Ε.Ε.

Δημήτριος Καραγκούνης
Αρχιτέκτων

Σκηνικό οικοδόμημα

Προσκήνιο

Σκηνικό οικοδόμημα

Προσκήνιο

Το φωτογραφικό πλεύκωμα για το αρχαίο θέατρο της Λάρισας καταγράφει την αργή και επίπονη ανάδυση αυτού του εμβληματικού μνημείου από το χώμα και τη λήθη, και την ανάδειξή του σε κεντρικό σημείο αναφοράς της σύγχρονης πόλης.

Το θέατρο κάτω από την πόλη

*«Σβήνοντας ένα κομμάτι από το παρελθόν είναι
σα να σβήνεις και ένα αντίστοιχο κομμάτι από το μέλλον»*

Γεώργιος Σεφέρης

*Θνητές γενιές, σκορπάτε σαν τα φύλλα-
βάζει στη θέση σας άλλα η φύση,
ώσπου κι αυτά μια μέρα θα σκορπίσει
φύσημα ανέμου σαν ανατριχίλα.*

ΟΜΗΡΟΥ ΙΛΙΑΔΑ, Ζ 146-149

Παλαιότερη φωτογραφία της Λάρισας. Διακρίνεται ο Πηνειός και η περιοχή του θεάτρου.

Ο χώρος του θεάτρου σε προπολεμική φωτογραφία.

Οικοδομές στο χώρο του θεάτρου.

Οικοδομές στη δεκαετία του '80. Διακρίνεται το ρολόι

Η αρχή μιας νέας εποχής

*έκτισαν τα σπίτια τους επάνω σε ερείπια
κάθε βράδυ σκιάς ηθοποιών
ζωντανεύουν στο υπόγειο·
μαζί με τον ήχο του καυστήρα
απαγγέλλουν στίχους κι εκδικούνται
τα θέατρα που θαφτήκαν ζωντανά
από εργολάβους του μπετόν*

Μ.Τασάκος
«Αντιπαροχή»

Κατεδαφίσεις οικοδομών -1992. Διακρίνεται αριστερά τμήμα του επιθεάτρου.

*Κατεδάφιση του ιστορικού
ρολογιού της πόλης – 1992.*

Κατεδάφιση οικοδομών – 1998. Διακρίνεται τμήμα του σκηνικού οικοδομήματος.

Κατεδαφίσεις πλησίον της ανατολικής παρόδου -1998.

Κατεδαφίσεις πλησίον της δυτικής παρόδου - 1998. Στο βάθος διακρίνεται τμήμα του επιθεάτρου καθώς και το κτήριο των πρώην στρατιωτικών αρτοποιείων.

Κατεδάφιση οικοδομής η οποία θεμελιώνεται πάνω στο σκηνικό οικοδόμημα - 2000.

Το μνημείο αποκαλύπτεται

*Έρχονται πάντοτ' οι θεοί. Θα κατεβούνε
από τες μηχανές των, και τους μεν θα σώσουν,
τους δε βίαια, ξαφνικά θα τους σηκώσουν
από την μέση· και σαν φέρουνε μια τάξι
θ' αποσυρθούν. — Κ' έπειτ' αυτός τούτο θα πράξει,
τούτο εκείνος· και με τον καιρόν οι άηλοι
τα ιδικά των. Και θ' αρχίσουμε και πάηι.*

Κ. Π. Καβάφης
«Η Επέμβασις των Θεών»

Απομάκρυνση θεμελίων και αποκάλυψη εδωλίων - 1997.

Αποκάλυψη του κυρίως θεάτρου - 1997 / 1998.

Αποκάθλιψη του θεάτρου - 1999.

Πανοραμική άποψη του μνημείου και του περιβάλλοντος χώρου - 2001.

Αποκάθλιψη εγκιβωτισμένων εδωθίων - 2000.

Ο χώρος του αρχαίου θεάτρου μετά την ομαδοποίηση των διάσπαρτων αρχιτεκτονικών μελών - 2005.

Ο χώρος του αρχαίου θεάτρου πριν την τακτοποίηση των αρχιτεκτονικών μελών - 2003.

Ταύτιση, ταξινόμηση, επανατοποθέτηση αρχιτεκτονικών μελών

*Στήνουμε θέατρα και τα χαλνούμε
όπου σταθούμε κι όπου βρεθούμε
στήνουμε θέατρα και σκηνικά,
όμως η μοίρα μας πάντα νικά*

*και τα σαρώνει και μας σαρώνει
και τους θεατρίνους και το θεατρώνη
υποβοηέα και μουσικούς
στους πέντε ανέμους τους βιαστικούς.*

*Γ. Σεφέρης
«Θεατρίνοι Μ.Α.»*

Ταυτίσεις εδωλίων στο χώρο του κυρίως θεάτρου

*Τμήματα κερκίδων Β και Γ πριν τις ταυτίσεις
και τις επανατοποθετήσεις.*

Τμήμα κερκίδων Β και Γ μετά τις ταυτίσεις και τις επανατοποθετήσεις.

Συγκόλλησεις διάσπαρτων εδωλίων.

Ταξινόμηση – ταύτιση διάσπαρτων αρχιτεκτονικών μελών.

Οι εργασίες αποκατάστασης συνεχίζονται

*Λίγο ακόμα
θα ιδούμε τις αμυγδαλιές ν' ανθίζουν
τα μάρμαρα να λάμπουν στον ήλιο
τη θάλασσα να κυματίζει
λίγο ακόμα,
να σηκωθούμε λίγο ψηλότερα.*

Γ. Σεφέρης
«Μυθιστόρημα»

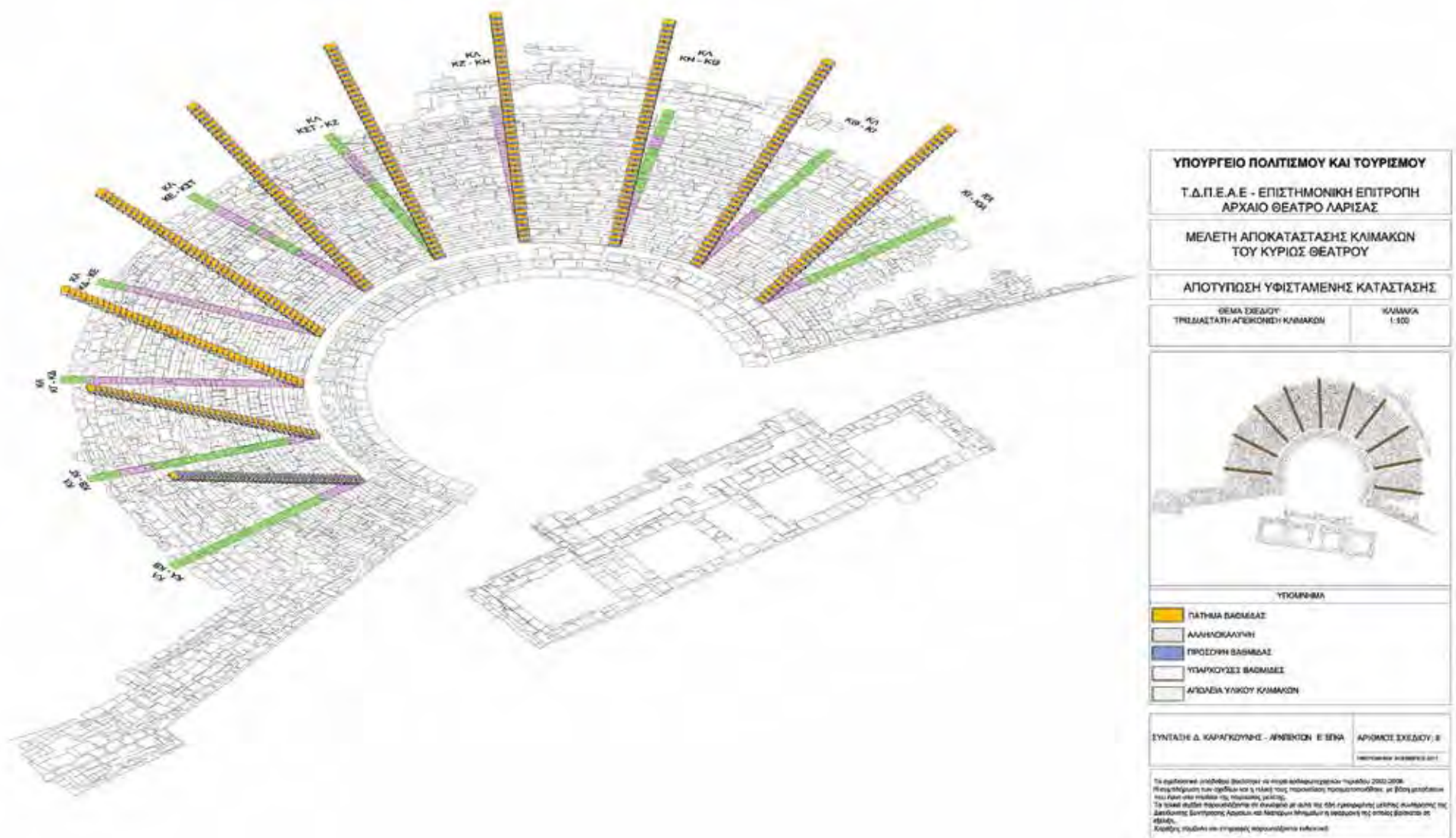

Εργασίες αποκατάστασης του πρανούς. Πριν και μετά την αποκατάσταση.

Εργασίες συντήρησης εδωλίων.

Παρεμβάσεις στον περιβάλλοντα χώρο

*Δεν ξέρω πώς να σου το ειπώ. Μα ο δρόμος, χθες το βράδυ,
μες στη σταχτιά τη συννεφιά σα θέατρο είχε γίνει.
Μόλις φαινόταν η σκηνή στ' ανάριο το σκοτάδι
και σα σκιάς φαινότανε μακριά μου οι θεατρίνοι.*

Λάμπρος Πορφύρας
«Το θέατρο»

*Η ευρύτερη περιοχή του Θεάτρου τέλη του 1980.
Διακρίνονται οι οδοί Παπαναστασίου και Βενιζέλου.*

*Η ευρύτερη περιοχή του Θεάτρου το 1998
μετά την κατάργηση της οδού Παπαναστασίου.*

*Κατά την διάρκεια των εργασιών πεζοδρόμησης
των οδών Βενιζέλου και Παπαναστασίου το 2006.*

Εργασίες πεζοδρόμησης της οδού Βενιζέλου το 2006.

Η ευρύτερη περιοχή του θεάτρου μετά το πέρας των πεζοδρομήσεων.

Η αναγέννηση

*Αρχαίο Πνεύμ' αθάνατο, αγνέ πατέρα
του ωραίου, του μεγάλου και τ' αληθινού,
κατέβα, φανερώσου κι άστραψ' εδώ πέρα
στη δόξα της δικής σου γης και τ' ουρανού.*

*Στο δρόμο και στο πάλημα και στο λιθάρι,
στων ευγενών Αγώνων λάμπει την ορμή,
και με τ' αμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
και σιδερένιο πλάσε κι άξιο το κορμί.*

*Κάμποι, βουνά και πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σαν ένας λευκοπόρφυρος μέγας ναός,
και τρέχει στο ναό εδώ προσκυνητής σου,
Αρχαίο Πνεύμ' αθάνατο, κάθε λαός.*

Κωστής Παλαμάς
«Ολυμπιακός Ύμνος»

Υποδοχή της ολυμπιακής φλόγας το 2004.

Εκδηλώσεις για την ολυμπιακή φλόγα το 2012.

Συμβοή στην εκπαίδευση

*Όταν, κατά το μεσημέρι, βρέθηκε στο κέντρο του αρχαίου θεάτρου,
νέος Έλληνας αυτός, ανύποπτος, ωστόσο ωραίος όπως εκείνοι,
έβαλε μια κραυγή (όχι θαυμασμού· το θαυμασμό
δεν τον ένιωσε διόλου, κι αν τον ένιωθε
σίγουρα δε θα τον εκδήλωνε), μια απλή κραυγή
ίσως απ' την αδάμαστη χαρά της νεότητάς του
ή για να δοκιμάσει την ηχητική τού χώρου. Απέναντι,
πάνω απ' τα κάθετα βουνά, η ηχώ αποκρίθηκε –
η ελληνική ηχώ που δε μιμείται ούτε επαναλαμβάνει
μα συνεχίζει απηώς σ' ένα ύψος απροσμέτρητο
την αιώνια ιαχή του διθυράμβου.*

Γιάννης Ρίτσος
«Αρχαίο θέατρο»

Επίσκεψη – ξενάγηση Δημοτικού σχολείου στο χώρο του αρχαίου θεάτρου.

Ξενάγηση στο χώρο του αρχαίου θεάτρου Λυκείου από την Τρίπολη.

Ξενάγηση εκπαιδευτικών του 4ου ΕΠΑΛ Λάρισας.

Οραματιζόμενοι το αύριο

*Ωσπου τέλος ένωσα
κι ας πα' να μ' έλεγαν τρελό
πως από 'να τίποτα γίνεται ο Παράδεισος.*

Οδ. Ελύτης

«Το Φωτόδεντρο και η δέκατη τέταρτη ομορφιά»

ΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ «ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΛΑΡΙΣΑΣ», ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΤΣΙΡΙΚΟ ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ «VOLOS PRINT» ΣΕ ΧΑΡΤΙ VELVET 130 GRAM. Η ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΩΝ Δ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ ΚΑΙ Α. ΤΖΙΑΦΑΛΙΑ. ΟΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΕΙΝΑΙ ΤΟΥ Χ. Γ. ΛΑΖΟΥ. Η ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΕΓΙΝΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ «VOLOS PRINT», ΣΕ 2000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΤΟ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ 2014 ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΑΖΩΜΑ». ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΕ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΗΘΗΚΕ

Ο Χ. Γ. ΛΑΖΟΣ.

Αριθμός Έκδοσης

9

